

SOVYETLER BİRLİĞİ'NDE DİN KARŞITI MÜCADELE VE KOMSOMOL*

Burcu ÖZDEMİR**

Öz

Sovyetler Birliği'nde dinle mücadele, sınıf savaşının önemli bir parçasıydı ve sosyalist bir toplum düzenin kurulabilmesinin önkoşulu olarak görülüyordu. Bunun için komünist yönetim tarafından devrimin ilk yıllarından itibaren yoğun bir din karşıtı propaganda yürütüldü. Din, emekçilerin başlıca düşmanı olarak tanımlandı. İbadethanelerin kapatılması, dini eğitimin yasaklanması, her türlü dini yayının durdurulması bu sürecin ilk adımlarıydı. Daha sonraki dönemde bunlara din karşıtı bayramlar, seminerler ve film gösterimleri gibi metotlar da eklendi. Sovyetler Birliği'nde dinle mücadele sürecini yürüten kurum, 1925 yılında teşkil edilen Militan Ateistler Birliği'di. Militan Ateistler Birliği'nin vazifesi, din karşıtı propagandadan kiliselerin kapatılmasına ve dini cemaatlerin tasfiyesine kadar çeşitlilik arz ediyordu. Bununla birlikte dinle mücadelede Komsomol da önemli bir rol oynadı. Komsomol'un din karşıtı propaganda metotlarından en dikkat çekici olanı, dini bayram günlerinde gerçekleştirilen Komsomol festivalleriydi. Komsomol festivallerinin amacı kutsal şeylere tapınmak değildi, tam tersine bunlar dini değerlerin alaya alındığı etkinliklerdi. Komsomol'un görevi, bu festivaller aracılığıyla, yeni nesle hiçbir kutsallığın bulunmadığını göstermekti. Bu çalışma, devrimin ilk yıllarından başlayarak Sovyetler Birliği'ndeki dinle mücadele sürecini ele almakta ve ayrıca Komsomol'un bu mücadeledeki rolünü arşiv belgelerinden de istifade ederek açıklamaya çalışmaktadır.

Anahtar Kelimeler: *Din, Komsomol, Komünist Parti, Sovyetler Birliği, Propaganda.*

Abstract

Anti-Religious Struggle in the Soviet Union and the Komsomol

The struggle against religion in the Soviet Union was an important part of the class war and it was prerequisite for a socialist society. Thus, an intensive anti-religious propaganda was initiated by the communist government. Religion has been described as the main enemy of the working class.

* Bu çalışma, 15-16 Ekim 2018 tarihleri arasında Ankara'da düzenlenen 'Dönüşen Uluslararası Sistemde Devletlerin Dünyası Kongresi'nde aynı başlıkla sunulmuş olup genişletilerek makale haline getirilmiştir.

** Dr., Manisa Celal Bayar Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, Manisa.
E-posta: ozdemirburcu85@gmail.com, ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1352-018X>
(Makale Gönderim Tarihi: 06.12.2018 - Makale Kabul Tarihi: 12.04.2019)

Prohibitions of religious education, suppression of religious publications were the other steps in this process. In the later years, the methods such as anti-religious holidays, seminars and movies became a part of this struggle. The League of Militant Atheists was an organisation in the Soviet Union founded in 1925 in order to propagate atheism. The tasks of the League of Militant Atheists were anti-religious propaganda, anti-church struggle and the liquidation of religious communities. However, the Komsomol also served in struggle against religion. What are most striking of Komsomol's anti-religious propaganda methods were the Komsomol festivals. The goal of the Komsomol festivals was not to worship; on the contrary, these were activities which religious values were teased. In these festivals Komsomol's task was to prove to the new generation that there was no blessed. This paper explores the period of the war against religion in the Soviet Union from the first years of the revolution and also the role of the Komsomol in this struggle using archive documents.

Key Words: *Religion, Komsomol, Atheism, Soviet Union, Propaganda.*

Giriş

Sosyalist bir toplum düzeninin kurulması için verilen mücadelede en önemli aşamalardan birini, dine mücadele teşkil ediyordu. Bilindiği gibi, Sovyetlerin kilise ve dine karşı tutumunu belirleyen, Marksist ideoloji ve diyalektik materyalizmdi¹. Lenin de din ile mücadelenin materyalizm ve Marksizm'in 'abecesi' olduğunu ifade ediyordu². Din, emekçilerin başlıca düşmanı olarak tanımlanmanın yanı sıra, kadınların erkeklerden daha kötü yaşam şartlarına sahip olmasının, onlardan daha az ücret alıp, eğitimden mahrum bırakılmasının nedeni olarak da görülüyordu³. Sovyetler Birliği'nde din karşıtı mücadele, zaman zaman yaşanan duraksamalara rağmen, 1917 Ekim devrimden itibaren her dönemde devam etti.

Özellikle İç Savaş yılları (1918-20) dine karşı mücadelenin en yoğun olduğu dönemlerden biriydi. Bu dönemde Bolşevik Parti'nin din karşıtı politikalarının hedefinde tek tek inançlı kişiler değil, din adamları ve dini kurumlar vardı. Ocak 1918'de Patrik Tihon'un Bolşevikleri aforoz ettiğini açıklaması, bu politikalara bir tepki niteliğindedir⁴. Sovyet yönetimi buna cevap vermekte gecikmedi. Din adamlarının nikâh vb. toplumsal işlevlerini yasakladı ve 20 Ocak 1918'de dini organların yanı sıra din görevlilerinin devletten maaş alımı uygulamasına son verdi⁵. Ateist propaganda çerçevesinde dini kitapların yayını da durduruldu. Kilise okulları ile manastırlar kapatıldı, rahip ve keşişlere yönelik baskılar arttırıldı. Din adamları Çeka'nın⁶ ilk kurbanları arasındaydı⁷.

¹ Rauch 1967, s. 140.

² *Ateistiçeskoye Vospitaniye v Pionerskom Lagere*, 1964, s. 3.

³ *RGASPI*, f. M-1, op. 23, d. 1091, l. 24.

⁴ Husband 1998, s. 79.

⁵ Yaman 2012, s. 27.

⁶ Olağanüstü komisyon (*Çrezviçaynaya komissiya*). 1917-1922 yılları arasında karşı devrimcilikle mücadele amacıyla teşkil edilen Sovyetler Birliği'nin ilk istihbarat teşkilatı.

Özellikle kilise mallarının kamulaştırılması kararı ortamı iyice gerdi. Kilise mensupları yer yer bu karara karşı direniş gösterdi. Örneğin Nisan 1918'de Nijni-Novgorod'ta Krestodvijensk Manastırı'ndaki rahibeler kilise mallarının müsaderesine engel olmak için yetkililerin girişine engel olmuştu. Daha sonra Kızıl Ordu'nun takviye birlikleri kiliseye girmeyi başarmış, ancak bu kez malların envanterinin çıkarıldığı sırada rahibeler halkı seferber edince ortalık yeniden karışmıştı. Çıkan kargaşada açılan ateş sonucunda bir Kızıl Ordu mensubu yaralanmıştı⁸.

Bolşeviklerin kiliseye yönelik bu politikaları nedeniyle, din adamlarının İç Savaş sürecinde Bolşeviklere karşı Beyazların yanında yer alması şaşırtıcı değildir. Örneğin Yekaterinburg Başpiskoposu Temmuz 1918'de Çar ve ailesinin idamından sonra Çarlık yanlısı bir gösteri organize etmiş, Şubat 1919'da Amiral Kolçak'ın şehre girişini kutlamıştı. Sibiry'a da ise bir din adamı Kolçak'a 'İsa'nın Tugayları' isimli askeri birlikler teşkil ederek destek olmuştu. Din adamları köylerde de gerek Bolşevik karşıtı konuşmalar yaparak gerekse Beyazların mücadelesine bizzat liderlik ederek bu harekete katkıda bulunmuştu⁹. Ancak din adamlarının verdiği desteğe rağmen İç Savaş'tan galip çıkan Bolşevikler oldu.

Bolşevikler dinle mücadeleye İç Savaş yıllarından sonra da devam etti. 1921 yılında gençlerin dini eğitim alması yasaklandı¹⁰. Din karşıtı mücadelede en etkili silahlardan biri, Sovyet eğitim kurumlarıydı. Derslerde öğrenci ve öğretmenlerden; 'Tanrı'ya inanıyor musun?', 'Meslektaşlarından ya da sınıf arkadaşlarından Tanrı'ya inananları biliyor musun?' gibi soruların yer aldığı anketlerin cevaplanması isteniyordu¹¹. Bununla birlikte, Komünist Parti'nin 1923 yılındaki XII. kongresinde ilginç bir gelişme yaşandı. Kongrede alınan kararda inançlı kesimin duygularının incitilmemesine özen gösterilmesi, merkezde ve yerelde sıkça başvurulmuş kaba kuvvetten kaçınılması gerektiği ifade edildi. Kongrede ayrıca din hakkında ciddi analiz ve açıklamalar yapmak yerine, dini inanç ve ibadetlerle alay edilmesi de eleştirildi ve bu tavrın işleri kolaylaştırmadığı gibi, emekçi kitlelerin dini önyargılardan arındırılmasını zorlaştırdığı belirtildi¹². Bu karardan anlaşıldığı üzere, din karşıtı propaganda sürecinde uygulanan yöntemler halk arasında rahatsızlık doğurmuş ve bu durum Sovyet yönetimini daha yumuşak metotlar izlemek zorunda bırakmıştı. Bu dönemde yaşanan bir diğer şaşırtıcı gelişme, en başından beri Bolşeviklerin

⁷ Rauch 1967, s. 141-142.

⁸ Husband 1998, s. 81.

⁹ Husband 1998, s. 80.

¹⁰ Rauch 1967, s. 141.

¹¹ Peters 1956, s. 424.

¹² Menkov 2016, s. 99.

karşısında yer alan Patrik Tihon'un 1923 yılında karşı devrimciliğin bir hata olduğunu kabul eden bir açıklama yayınlaması oldu. Tihon bu açıklamasında işledikleri suçları kabul ettiklerini ifade ediyor ve 'bir Hıristiyan olarak görevimizi yerine getirmek için günah çıkaracak ve Sovyet karşıtı propagandanın kurbanları için yas tutacağız' diyordu¹³.

Bu yıllarda din karşıtı kampanyanın en etkili kurumlarından biri, 1925'te kurulan Militan Ateistler Birliği (*Soyuz Voinstvuyuşih Bezbojnikov*) idi. Militan Ateistler Birliği'nin vazifesi; din karşıtı propagandanın kiliselerin kapatılmasına ve dini cemaatlerin tasfiyesine kadar çeşitlilik arz ediyordu¹⁴. Teşkilatın, *Allahsız* (Bezbojnik) adlı bir de yayın organı bulunuyordu. Militan Ateistler Birliği'nin din karşıtı çalışmaları, bu teşkilatın kurucusu olan Yahudi asıllı Rus devrimci Yemelyan Yaroslavsky'nin bu kurumun başında bulunduğu dönemde oldukça şiddetlendi¹⁵.

1927 yılından itibaren dinle mücadeleye kısa bir ara verildi. Bunun nedeni, 1927 yılında uygulamaya konulan Birinci 5 Yıllık Plan'ın gerçekleştirilebilmesi için iç gerginliklerin yatıştırılmasına ihtiyaç duyulmasıydı. Bu amaçla Ortodoks kilisesi ile geçici bir barış yapıldı¹⁶. Ancak barış dönemi kısa sürdü. Sovyet yönetimi 1928 yılında aldığı kararla, Hıristiyan geleneğinin önemli bir parçası olan yeni yıl kutlamalarını ve yeni yıl ağacı (ёлка/yölka) geleneğini yasakladı. Din karşıtı yayın organı olan *Allahsız* dergisinde yeni yıl ağacı, Batı'daki Christmas burjuva kapitalizminin bir parçası olarak eleştirildi. Rus Noel Babası olan *Ded Moroz* da yasaklanan dini figürlerden biriydi¹⁷.

Sovyet iktidarının, çoğu zaman oldukça sertleşen din karşıtı politikalarına rağmen, toplum içerisinde dinin etkisini bütünüyle yok etmekte başarılı olamadığı anlaşılmaktadır. Nitekim Sovyet tarihçilerinden Fitzpatrick'in verdiği bilgiye göre, dini teşkilatlar köylü gençler arasında çok sayıda destekçi bulmuştu. Fitzpatrick, 1928 yılında dini gençlik teşkilatlarına üye olan gençlerin sayısını 2 milyon olarak vermektedir¹⁸. Bu bilgi Ukolova tarafından da tasdik edilmektedir. Ukolova ayrıca din adamları tarafından papaz okullarının yanı sıra okuma-yazma kursları, koro, müzik ve tiyatro grupları kurulduğunu, dini yazınların yaygınlaştığını ve gençler arasında dini propaganda yürütüldüğünü de eklemektedir¹⁹. *Komsomolskaya Pravda* gazetesinin 3 Ocak 1928 tarihli

¹³ Sherwood 1930, s. 25.

¹⁴ Menkov 2016, s. 99.

¹⁵ Rauch 1967, s. 142-143.

¹⁶ Dunn ve Dunn 1964, s. 467.

¹⁷ Petrone 2000, s. 85.

¹⁸ Fitzpatrick 1992, s. 128.

¹⁹ Ukolova 1987, s. 42.

nüshasında ise Kırım'da 867 kilise, cami ve sinagogun mevcut olduğu, dini kurumlarda farklı dinlerden 820 görevlinin çalıştığı ve bu kişilerin herhangi bir engelle karşılaşmaksızın faaliyetlerini yürüttükleri ifade edilmektedir. Aynı haberde yer alan bir diğer dikkat çekici bilgi de Simferopol'deki Voznesenk kilisesinin kendi cemaati arasında 10.000 ruble topladığı ve bu paralarla 3 ayrı kilisenin inşa edildiği şeklindeki bilgidir²⁰.

Dinle mücadele sürecinde yaşanan bir diğer önemli gelişme, 'zararlı birer kalıntı' ve geri kalmışlığın bir göstergesi olarak nitelendirilen Paskalya, *Maslenitsa* (Bahar bayramı), Noel gibi bayramların kutlanmasını engellemek amacıyla 24 Eylül 1929'da alınan "İş ve Tatil Günleri" başlıklı karardı. Kararda dini bayramlarda her zaman olduğu gibi çalışmaya devam edileceği ifade edildi. Böylelikle dini bayramlar artık tatil olmayacaktı²¹.

Din karşıtı propaganda 1930'lu yıllar boyunca da yoğunluğunu arttırarak devam etti. Esasında bu dönem, aile ve kültür politikalarında büyük bir değişimin yaşandığı bir dönemdi. Devrimin ilk yıllarında uygulanan ve aile yapısı ortadan kaldırmaya yönelik siyaset, 1930'lu yıllarda büyük bir problem olarak ortaya çıktı. 1934'te her 100 evlilikten 37'si boşanmayla sonuçlanırken, Moskova'daki hastanelerde 57.000 canlı doğuma karşılık 154.000 kürtaj gerçekleştirilmişti. Doğum oranlarında yaşanan büyük düşüş yetkilileri harekete geçirdi. Böylece 1934-35'ten itibaren medyada istikrarlı bir aile hayatının ve çocuk yetiştirilmesinin önemli olduğu vurgulanmaya başlandı. Evlilik yeniden pozitif bir değer haline geldi²². 1936'da hükümet boşanma ve kürtajı yasakladı. 5 ya da daha fazla sayıda çocuğa sahip kadınlar madalya ile ödüllendirildi²³. Bu dönemin dikkat çekici bir diğer özelliği, okullarda disiplinin artması ve okul üniformalarının yeniden belirmesiydi. Devrimden hemen sonra yasaklanan tarih eğitimi de okullarda ve üniversitelerde yeniden müfredata dâhil edildi. Homoseksüellik cezai yaptırımını olan bir suç haline geldi²⁴. Sovyet yönetimi, aile ve kültür alanında devrimin ilk yıllarındaki keskin politikalarından geri adım atsa da dine yönelik yaklaşımda herhangi bir değişiklik meydana gelmedi. Sadece Sovyet çocuklarına neşe kaynağı olması için yeni yıl ağaçlarına müsaade edildi²⁵. Bunun dışında din karşıtı propagandaya 1930'lu yıllarda da aktif şekilde devam edildi.

Bu yıllar, köylerde kolektifleştirmenin en yoğun olduğu yıllardı. Kolektifleştirme süreciyle eş zamanlı olarak din karşıtı propaganda da yoğunluk

²⁰ "Kırım v Setyah Tserkvey i Meçetey", *Komsomolskaya Pravda*.

²¹ Menkov 2016, s. 101.

²² Hosking 1993, s. 213.

²³ Zickel 1971, s. 235.

²⁴ Fitzpatrick 1982, s. 148-149.

²⁵ Fitzpatrick 1982, s. 150.

kazandı. Bu ise, köylüler arasında din adamları tarafından propaganda edilen “kolhozların din karşıtı olduğu” şeklindeki düşüncenin güçlenmesine yardımcı olmuştu²⁶. Sherwood’un makalesinde aktarılan bilgiye göre, Kazan’da mollalar camilerde Allah’ın kolektif çiftliklere karşı olduğunu, çünkü Kur’an’ın özel mülkiyeti desteklediğini ifade ediyordu²⁷. Sovyetler Birliği’nin pek çok yerinde Baptist vaizler, Tanrı’nın kolektif çiftliklerin karşısında ve özel mülkiyetin yanında olduğu şeklindeki iddialarını kanıtlamak için Eski ve Yeni Ahit’ten alıntılar naklediyordu. Urallarda rahipler, kolektif çiftliklere dâhil olan herkesin İsa’yı yeniden çarmıha germiş olacağı ve kilisenin çiftliklere katılanları aforoz edeceği şeklinde vaazlar veriyorlardı. 1931 yılında Petuhovsk rayonunda kolektifleştirme çalışması ve köylülerden tahıl alımı sırasında din adamları, inançlı kesime hitaben şöyle bir bildiri yayınlamıştı:

Ortodoks köylüler, evet bizi Tanrı’dan uzaklaştırmaya çalışıyorlar, ancak eğer biz Tanrı’nın iradesine uysak, din düşmanları kolхозlarda birleşerek Ortodoks köylü ekonomisini yıkıma uğrattıktan kısa süre sonra, Tanrı mucizesini gösterecek ve yeryüzüne inerek din düşmanlarını cezalandıracaktır. Hristiyanlar! Tanrı’nın gazabına uğramamak için kolхозlardan çıkın, Tanrı sizi bağışlayacaktır; aksi yönde hareket edenler ise ağır şekilde cezalandırılacaktır (RGASPI, f. M-1, op.23, d. 992, l. 78).

Sovyet hükümeti din adamları tarafından yürütülen bu mücadeleye karşı kayıtsız kalmadı ve bu faaliyetlerde rol alan din adamlarını tutukladı²⁸. Yetkililerin halka karşı güç kullanmaya başlamasıyla birlikte ortam iyiden iyiye gerilmişti. Bu yıllarda din karşıtı propagandacıların öldürüldüğüne dair raporlar da merkeze ulaşmaya başladı. Örneğin, Çita *oblastı*’nda ateist bir öğretmen din karşıtı bir gece düzenlemek istediği için öldürülmüştü. 31 Temmuz 1930’da ise öfkeli bir grup, ateist etkinliklerin organize edildiği bir kulübe girerek buradaki dosyalara ve kütüphaneye zarar vermiş, ayrıca film projektörünü kırmıştı²⁹.

1930’lu yıllar boyunca çok sayıda din adamı tutuklandı ya da idam edildi. Öldürülenler arasında sadece Hristiyan din adamları yoktu, bu süreçte Sünni ve Şii mollaların yanı sıra çok sayıda Yahudi din adamı da öldürülmüştü. Şiddet kiliselere de yöneldi ve bu yıllarda çok sayıda kilise yıkıldı³⁰. Buna karşılık 1931 yılında ülkede 44.000 din karşıtı müze, 20.000’den fazla ateist grup ve 80’den fazla sayıda din karşıtı üniversite mevcuttu³¹.

²⁶ Hasegawa 1977, s. 131.

²⁷ Sherwood 1930, s. 22.

²⁸ Sherwood 1930, s. 22.

²⁹ Husband 1998, s. 85.

³⁰ Service 1997, s. 203.

³¹ Ukolova 1987, s. 43.

Din karşıtı propagandanın hafiflediği nadir dönemlerden biri, İkinci Dünya Savaşı yıllarıydı. Hatta bu dönemde dinden, savaş ortamında düşmana karşı bir birlikteğinin sağlanması amacıyla istifade edildiği de görölmektedir. Örneğin, Ekim 1943'teki Orta Asya ve Kazakistan Müslüman Dini Liderlerinin Kongresi'nde, Sovyet vatanının savunulması amacıyla Alman tehdidine karşı birlik olunması için Müslümanlara bir çağrıda bulunulmuştu³². Yeni patrik seçimi için Sovyet hükümetinin izniyle gerçekleştirilen Rus Ortodoks Ulusal Konseyi'nin Ocak-Şubat 1945 tarihindeki toplantısı da benzer bir uzlaşma örneğiydi. Sovyet hükümeti, kilisenin belli bir otonomiye ve dini eserlerin yayınlaması, özel okullarda rahiplerin eğitilmesi gibi imtiyazlara sahip olduğunu onayladı. İnançlı insanlar bundan böyle kiliseye gittikleri için taciz edilmeyecek, kiliselerin kapatılması ve kutsal sembollere saygısızlık gibi uygulamalara son verilecekti. Buna karşılık kiliseden beklenen, resmi materyalist felsefe aleyhinde herhangi bir tartışmaya girmemesi, Sovyet hükümetinin kendilerine karşı herhangi bir baskı uygulamadığını kabul etmesi, hükümetin dış politikasına destek vermesiydi³³.

Esasında siyasi ya da askeri amaçlar için dinden istifade etme geleneği yeni değildi. Devrim yıllarında da sosyalist partiler, komünist fikirlerin köylüler arasında yayılmasını sağlamak için, hazırladıkları broşürlerde komünizmi bir dini ütopya olarak göstermiştir. Sovyet tarihçisi Figes, Ağustos 1918'de bir suikast girişiminde yaralandıktan sonra ortaya çıkan Lenin kültünü buna örnek olarak göstermiştir. Lenin, mermiler onu öldürmediği için kutsal güçler tarafından korunan ve insanlar için ölmeye hazır bir Hristiyan figür olarak tasvir edilmiştir. Figes, bir diğer örnek olarak 1918 yılına ait bir Kızıl Ordu broşürünü göstermiştir. Bu broşürde, askeri üniformalarda ve bayrakta niçin bir kızıl yıldızın bulunduğu adeta dini motiflerle süslenerek şu şekilde açıklanmıştır: *Bir zamanlar dünyaya adalet, doğruluk ve mutluluk getiren, Pravda (Gerçek) olarak adlandırılan ve altında yanan bir kızıl yıldız bulunan güzel bir kız vardı. Bir gün bu Kızıl Yıldız, dünyaya kötülük ve karanlığı yaymak isteyen Krivda (yalan) tarafından çalındı. Böylece Krivda'nın iktidarı başladı. Pravda insanları, yıldızını geri almaya ve dünyaya doğruluğun ışığını geri getirmeye çağırdı. Bir genç, Krivda'yı yenmeyi başardı ve Pravda'ya Kızıl Yıldız'ı geri getirdi. Kızıl Ordu'nun amblemi olan Kızıl Yıldız, işte bu Pravda'nın yıldızıdır*³⁴.

İkinci Dünya Savaşı yıllarında dine yönelik siyasette meydana gelen yumuşama, bu dönemde yaşanan sıkıntılı gelişmelere yönelik geçici bir tedbir

³² Yaman 2012, s. 33.

³³ Timasheff 1955, s. 329, 330.

³⁴ Figes 1997, s. 344.

mahiyetindeydi ve tehlike ortadan kalktığına din karşıtı propaganda da eski şiddetiyle yeniden başladı³⁵. Tüm bu süreçte Sovyet iktidarının en büyük destekçisi Komünist Gençler Birliği, yani Komsomol'du.

Komsomol Teşkilatı ve Din Karşıtı Propaganda Çalışmaları

Sovyetler Birliği'nde gençlik, devrimin ilk günlerinden itibaren komünizmin aktif savunucusu oldu ve devrimin başarısı için mücadele etti. Komünistler henüz devrimden önce fabrikalar ve köylerde, okul ve kışlalarda, savaş tugaylarında gençlerle birlikte çalıştı, devrimci mücadelelerine onlarla birlikte devam etti. Neticede büyük bir proleter gençlik hareketi ortaya çıktı. İlk gençlik birlikleri, 1917 Ekim devrimin ardından Moskova ve Petrograd'ta kuruldu, daha sonra diğer şehirlerde de teşkil edilmeye başlandı³⁶. Bu teşkilatlar içerisinde en önemlisi olan Petrograd İşçi Gençler Birliği Nisan 1917'de, Moskova Enternasyonal İşçi Gençler Birliği ise Ağustos 1917'de kuruldu³⁷.

Ekim devriminden sonraki yıllarda gençlik birliklerinin sayısı daha da arttı. Komünist yönetim, farklı birliklerdeki işçi-köylü gençleri tek bir teşkilat içerisinde birleştirmek istiyordu. Böylece Komünist Parti Merkez Komitesi (KPMK) ve yerel parti organları, bu gençlik teşkilatlarını tek bir çatı altında toplama çalışmalarına başladı³⁸. Gençlik birliklerinin faaliyetlerinin tek bir merkezden yönetilmesi ve gençlerin komünist eğitiminin sağlanabilmesi amacıyla 29 Ekim 1918'de Moskova'da İşçi ve Köylü Gençler Birliği I. Tüm Rusya Kongresi toplandı. Bu kongrede tüm gençlik birliklerini tek bir çatı altında toplayacak olan Rusya Komünist Gençler Birliği (RKGB) kuruldu. Kongrede RKGB'nin Komünist Parti ile birlik içerisinde hareket ederek gençleri sosyalist inşa sürecine dâhil etmesi ve komünist ideolojinin yayılması için çalışması gerektiği vurgulandı³⁹. Komünist Partisi'nin 1919'daki VIII. kongresinde alınan "Gençler Arasındaki Çalışmalar" başlıklı kararda RKSM; gençlerin komünist eğitimi üzerine çalışmalar yürüten, proleter gençliği komünizmin inşasına dâhil eden ve onları, Sovyet ülkesinin müdafaası için organize eden bir teşkilat olarak tanımlanıyordu⁴⁰.

RKGB Mart 1926'da isim değişikliğine giderek Tüm-Birlik Komünist Gençler Birliği (VLKSM/ Komsomol) adını aldı. Komsomol teşkilatı 14-28 yaş aralığındaki gençlerden meydana geliyordu. Komsomol üyeliğine, Sovyet

³⁵ Timasheff 1955, s. 330.

³⁶ *Bolşaya Sovetskaya Entsiklopediya*, 1927, s. 465.

³⁷ *Sovetskaya İstoriçeskaya Entsiklopediya*, 1961, s. 817.

³⁸ Sulemova 1983, s. 63.

³⁹ *Sovetskaya İstoriçeskaya Entsiklopediya*, 1961, s. 819.

⁴⁰ *Bolşaya Sovetskaya Entsiklopediya*, 1927, s. 466.

yönetimine sadık olan işçi, köylü ve memur kesimden gençler kabul ediliyordu. Komsomol'a üye olmak için gerekli olan bir diğer husus, bir yıllık iki Komsomol üyesinden ya da Komünist Parti üyesi olan bir kişiden alacağı tavsiye mektubu idi⁴¹. Komünist Parti'de olduğu gibi Komsomol'da da isteğe bağlı ayrılma söz konusu değildi. En yüksek yönetim organı ise, Merkez Komitesi'ydi. Komünist Parti, toplumsal, politik, kültürel her türlü alanda gençlik politikalarının uygulanmasını Komsomol aracılığıyla sağladı⁴².

Komsomol, Komünist Parti'nin diğer tüm çalışmalarında olduğu gibi, dinle mücadele kapsamında gerçekleştirdiği çalışmalarda da Parti'nin en büyük yardımcılardan biriydi. Aslında dinle mücadeleden sorumlu esas birim Militan Ateistler Birliği'ydi ancak, bu tür çalışmalar Komsomol teşkilatının kültürel-eğitim faaliyetleri çerçevesinde de organize edilmekteydi⁴³. Komsomol'un görevi, gençlerin dini bağlarından ve yaşayış biçimlerinden uzaklaştırılmasını sağlamaktı⁴⁴. Komsomol teşkilatının programında, 'Komsomol dini ve batıl inançların gençlerin zararına olduğundan, din karşıtı propaganda grupları teşkil eder ve seminerler düzenler' deniyordu⁴⁵.

Komsomol'un dine karşı yürüttüğu mücadele, geleneksel kültürün bir parçası olan her türlü unsuru da içine alıyordu. Örneğin, 1922 tarihli 'Müslüman Kızlar' başlıklı raporda kız Müslümanlarla çalışma metotları ele alınmış; Başkurdistan ve Türkistan'da peçeyle; Kalmuk bölgesinde *kaşkorseyle* (iç gömlek) ve Türkistan ile İnguşetya'da başlıkla mücadelenin gerekliliğine vurgu yapılmıştı. Komsomol, Kalmuk bölgesinde bir köyde 20 Kalmuk gencin *kaşkorselerini* yaktığı ve modern Avrupa kesim kıyafetler giydiği bir etkinlik organize etmişti⁴⁶.

Komsomol'un din karşıtı propaganda metotlarından en dikkat çekici olanlarından biri, dini bayram günlerinde gerçekleştirilen Komsomol festivalleriydi. Komsomol festivallerinin amacı kutsal şeylere tapınmak değildi, tam tersine bunlar dini değerlerin alaya alındığı etkinliklerdi. Komsomol'un görevi, bu festivallerde yeni nesle hiçbir kutsallığın bulunmadığını, Tanrı ya da şeytana ihtiyaç olmadığını kanıtlamaktı⁴⁷. Bu kutlamalarda ev ev dolaşarak ateist içerikli şarkılar söyleniyor, din karşıtı film gösterimleri ve devrim temalı piyesler düzenleniyordu. Sovyet basınının verdiği bilgiye göre, sadece 1922

⁴¹ *Ustav Vsesoyuznogo Leninskogo Kommunističeskogo Soyuza Molodeđi*, 1941, s. 6.

⁴² *Bolşaya Rossiskaya Entsiklopediya*, s. 715.

⁴³ Astanina 2014, s. 2.

⁴⁴ Balantsev 2008, s. 338.

⁴⁵ *The Leninist Young Communist League of the Soviet Union*, 1936, s. 17.

⁴⁶ Balantsev, 2008, s. 339.

⁴⁷ Slezin 2010.

yılında Sovyet Rusya genelinde 184 festival gerçekleştirilmişti⁴⁸. Ancak dinin alaya alındığı bu kutlamalar inançlı kesim arasında rahatsızlık ve endişe doğurdu. Öyle ki, 6 Aralık 1922'de Tsaryov meteorunun düşüşü, Tanrı'nın bir işareti ve komünistlerin dine yönelik saldırılarına karşı bir uyarı olarak görüldü. Bunun üzerine bazı kişiler yerel organlara başvurarak kiliseye yönelik saldırıların durdurulmasını talep etti⁴⁹. Bununla birlikte, sonraki yıl da bu tür kutlamalara devam edildi. 1923 yılında Novgorod'ta devrimci şarkılar, meşaleler ile farklı dinlerden aziz ve rahipleri resmeden posterler eşliğinde kitlesel bir gösteri organize edildi. Bu etkinlikte dini kıyafetler içerisindeki Komsomol üyeleri dini ibadetlerle alay ettiler. Aynı sene Tver'de düzenlenen 'Komsomol Noeli'nde 3.000 kadar seyircinin önünde 1200 ikon yakıldı⁵⁰. 1923 yılında Bakü, Tiflis, Erivan, Aleksandropol, Batum gibi Güney Kafkasya'daki büyük şehirlerde de 'Komsomol paskalyası' organize edildi. 7 Ocak 1923 tarihindeki bu gösterinin sloganı ise 'Kahrolsun evliyalık, hile ve Tanrı' idi⁵¹. Komsomol festivallerinin Müslümanlara yönelik olanları da mevcuttu. Örneğin, 1923 yılının Şubat ayında bu kez Müslümanlara yönelik olarak Astrahan, Yekaterinburg, Novo-Nikolayevsk ve Sibirya'nın birkaç farklı işçi *rayon*larında 'Komsomol teravah geceleri', 'Komsomol orucu', 'Komsomol mevlidi' gibi çeşitli etkinlikler düzenlenmişti⁵².

Kaynaklarda verilen bilgilerden ve Komünist Parti ve Komsomol'un aldığı kararlardan anlaşıldığına göre, bu festivaller kitlelerin inanç düzeyinde bir azalma meydana getirmediği gibi gerginliğe ve şikâyetlere neden olmuştu. Bu durum Sovyet yetkililerini harekete geçirdi. 1923 yılı Nisan ayındaki XII. kongrede, bazı Parti üyeleri dini inanç ve ibadetlerle alay edilmesini eleştirdi ve inançlı kesimin duygularının incitilmemesine özen gösterilmesi gerektiği ifade edildi⁵³. Benzer bir karar, Komünist Partisi Merkez Komitesi'nin 1923 yılındaki paskalya töreni öncesinde aldığı 'Paskalya Sürecindeki Din Karşıtı Kampanya Hakkında' başlıklı karardı. Burada, çalışmalarda ağırlığın dini bayramların bilimsel kökenine verilmesi gerektiği ifade edildi⁵⁴.

Komünist Partisi Merkez Komitesi'nin kararı bu tür festivallerin kutlanmasına karşı değil, festivallerde kullanılan metodun değiştirilmesine yönelikti. Nitekim Komsomol festivalleri bu tarihten sonra da düzenlenmeye devam etti, ancak dini duyguların incitilmemesine özen gösterildi. 1923 yılında

⁴⁸ Husband 1998, s. 99.

⁴⁹ Slezin 2010.

⁵⁰ Slezin 2010.

⁵¹ Avetisyan 1966, s. 14.

⁵² Balantsev 2008, s. 339.

⁵³ Menkov 2016, s. 99.

⁵⁴ Slezin 2010.

Müslümanların Ramazan bayramıyla aynı tarihte bir Komsomol festivali organize edildi. Kampanyanın hedefi dini inancın zayıflatılmasıydı. Bu amaçla İslam karşıtı broşürler hazırlandı. Komsomol Merkez Komitesi festival hazırlıklarını Millî cumhuriyetlerin Komünist Parti Merkez Komitesi ve ayrıca Doğu Araştırmaları Enstitüsü üyeleriyle birlikte yürüttü. Komsomol festivalinde, daha önce alınan karara uygun olarak, dinle bilimsel yoldan mücadeleye ağırlık verildi. Festival sürecinde katılımcılara dinin ve insanın kökeni açıklandı, şeriatla var olduğu iddia edilen çelişkilere ve İslam tarihindeki trajik olaylara dikkat çekildi⁵⁵.

1928'de düzenlenen paskalya karşıtı etkinliklerde de eski metotlardan tümüyle kaçınıldı ve din karşıtı seminerlere ağırlık verildi. Köylerdeki seminerlerde örneğin, 'Paskalya ve Ekin Kampanyası', 'Yeniden Dirilmek Mümkün müdür?', 'Sağlık ve Din' gibi konular ele alındı. Şehirlerde ise bunlara ek olarak 'Kilise ve Tiyatronun Benzerlikleri', 'Gençlik, Kültür ve Din' gibi başlıklar da yer aldı⁵⁶. Ancak bu metotlar bir süre sonra yeniden terk edildi ve dini alaya alan kutlamalar yeniden başladı. 1929 yılında Varonej'de gerçekleştirilen bu tür bir etkinlikte şeytan, Tanrı ve keşiş kostümleri içerisindeki çok sayıda genç, yeni yıl ağacını ve temsili olarak bir tabut içerisindeki Hz. İsa'nın bedenini yakmıştı⁵⁷. 1930 yılındaki Komsomol paskalyasında ise, Vologodsk'taki Yelegonsk köy sovyetinde paskalyada görevli 5 Komsomol üyesi kilise çanına tırmanmış ve çanın tokmağını keserek bağırışlar eşliğinde aşağı atmıştı. Kamenka'da ise, 10 Aralık 1930 günü din karşıtı duyguları kabaran iki Komsomol üyesi rahibin evinin camını kırmıştı⁵⁸.

Ukolova'nın verdiği rakama göre, 1931 yılında Ateistler Birliği'ne üye olan Komsomol üyelerinin sayısı bir milyonu bulmuştu. Ancak ateist çalışmalarda Komsomol üyelerinin yeterli donanımına sahip olmamasından kaynaklı sıkıntılar yaşanmaya devam ediyordu. Komsomol, dinle bilimsel yoldan mücadele etmek yerine din adamlarını hedef almayı sürdürüyordu⁵⁹. Nitekim Uzakdoğu Komsomol teşkilatının 1931 yılındaki konferansında Komsomol sekreteri Biryukov teşkilatın din karşıtı çalışmalardaki hatalarına dikkat çekmişti. Dinle mücadelenin her şeyden evvel kitlesel bir eğitim çalışmasını gerektirdiğini ifade eden Biryukov, Komsomol üyelerinin bu gerçeği göz ardı ederek dini duygularla alay etmelerini eleştirmişti⁶⁰.

⁵⁵ Slezin 2010.

⁵⁶ Husband 1998, s. 101.

⁵⁷ Slezin, 2010.

⁵⁸ *RGASPI*, f. M-1 op.23 d.961 l. 10.

⁵⁹ Ukolova 1987, s. 43.

⁶⁰ Astanina 2014, s. 3.

Komsomol üyelerinin dine yönelik hakaret içerikli tutumlarına karşı inançlı kesim ve din adamları da tepkisiz kalmamıştı. Örneğin, 1929 yılında kimliği belirsiz kişiler, Donbas'taki Barvenko işçi yerleşiminde ateist propaganda faaliyetleri yürüten bir Komsomol üyesini öldürmüştü⁶¹. Din adamları da Komsomol'un bu faaliyetleri karşısında sessiz kalmamış, gençler arasında Komsomol aleyhine propagandada bulunmuştu. Örneğin, Volsk bölgesinin papazı V.S. Sinodsk gençleri ahirette cezalandırılmakla korkularak Komsomol'a, satranç oynamaya ya da okuma salonlarına değil vaaz dinlemeye katılmaya çağırmıştı. Yine aynı bölgedeki papazlardan bir diğeri de bizzat evlere giderek Komsomol aleyhine propagandada bulunmuştu⁶². Din adamlarının bir diğer yöntemi, sivil görünümlü tarikat üyelerinin gizlice Komsomol toplantılarına sızmalarıydı. Örneğin, Karlovsk *rayonunda* Baptist din adamlarından biri Komsomol üyelerinin bulunduğu okuma salonuna girerek dini sohbetlerde bulunmuştu. Bunun dışında Berezovsk köy sovyetinde Baptistler tarafından, söylentiye göre aynı zamanda Komsomol üyelerinin de katıldığı kayak yarışı organize edilmişti⁶³. Din adamlarının bu şekilde Komsomol gençlerinden bazılarını etki altına almayı başardıkları olmuştu. Örneğin, Kulebaki *rayonunda* iki Komsomol üyesi tarikata katılmıştı⁶⁴. Komsomol üyelerinden dini gruplarla ilişkisi tespit edilenler, teşkilattan ihraç edilmiştir. Bu gerekçeyle yapılan ihraçlar kimi teşkilatlarda büyük bir orana ulaşmıştır. Örneğin, 1934 tarihli bir belgede, Dağıstan'daki teşkilatta son zamanlarda yaşanan 482 ihracın 19'unun dini sebeplerle meydana geldiği ifade edilmiştir⁶⁵.

Komsomol teşkilatı her ne kadar din karşıtı mücadelenin önemli bir parçası olsa da bu, teşkilata üye gençler arasında inançlı kişilerin bulunmadığı manasına gelmiyordu. Kosarev'in verdiği bilgiye göre, dine meyledenler arasında Komsomol üyeleri de bulunuyordu⁶⁶. Nitekim arşiv belgelerinde Kosarev'in bu iddiasını destekleyen örneklere rastlanmaktadır. Belgelerden birinde, Kaganoviçesk *rayonundaki* 'Yaş Leninça' kolhozunda 24 Komsomol üyesinin komite sekreteri Ahunov'un öncülüğünde, 3 günlük Kurban bayramında camiye gittikleri ifade ediliyordu. Belgede aktarılan bir diğer bilgi ise, Komsomol üyeleri arasında cevşen takanların bulunmasıydı. Örneğin, Andican'daki Karl Marks kolhozunda bizzat Komsomol Komite Sekreteri'nin sıtmadan korunmak amacıyla cevşen taktığı; aynı şekilde Tursun-Kuldoşev

⁶¹ Husband 1998, s. 84.

⁶² RGASPI f. M-1 op.23 d.961 l. 1.

⁶³ RGASPI f. M-1 op.23 d. 961 l.2.

⁶⁴ RGASPI f. M-1 op.23 d. 961 l.3.

⁶⁵ RGASPI f. M-1 op.23 d. 961 l.5.

⁶⁶ Kosarev 1937, s. 6.

kolhozunda da Komsomol üyeleri arasında cevşen takanların bulunduğu belirtiliyordu⁶⁷. Bir başka belgede, Balkar Türkleri arasında dini duyguların fanatiklik derecesinde güçlü olduğu, ay tutulması sırasında aya ok atma gibi pek çok dini geleneği sürdükleri, mollaların halk arasında güçlü etkisinin olduğu, pek çok komünist ve Komsomol üyesinin de dini inanışlarını devam ettirdikleri aktarılıyordu⁶⁸.

1930'lu yıllardan itibaren Komsomol teşkilatının dinle mücadelesinin eski tempoda devam etmediği anlaşılmaktadır. Bu durum hem bu konu üzerinde gerçekleştirilen çalışmaların 1920'li yıllar üzerinde yoğunlaşmasından, hem de arşiv belgelerinde yer alan bilgilerden anlaşılmaktadır. Nitekim 1930'lu yıllara ait belgelerden birinde, kimi Komsomol teşkilatlarında din karşıtı çalışmalara gereken önemin verilmediği ifade edilerek, Kiev'de yaşanan bir olaydan örnek verilmiştir. Burada aktarılan olaya göre, Kiev'deki Şelepui köyünde kiliselerin kapatılmasıyla ilgili genel bir toplantı düzenlenmiş, ancak Komsomol üyelerinin kendi odalarında toplanarak birbirlerine fikra anlattıkları ve hiçbirinin bu toplantıya katılmadıkları belirtilmiştir⁶⁹. 10 Aralık 1934 tarihli bir başka belgede, Yagodno-Polyan'da iki Komsomol üyesinin günah çıkarmaya gittiği ancak Komsomol taban teşkilatlarının buna tepki göstermediği ifade edilmiştir. Yine aynı belgede, kantonlardan birine kısa süre önce, 11-12 yaşlarında kardinal okulu mezunu genç bir papazın geldiği ve yetkililerle kilise açılması konusunu görüştüğü, ancak Komsomol üyelerinin bu gibi "havarileri" ve onların kilise açma taleplerini engelleyecek çalışmalarda bulunmadığı vurgulanmıştır. Belge şu sözlerle sona ermiştir: "Din karşıtı çalışmalara katılım, doğrudan söylemek gerekirse, unutulmuştur"⁷⁰.

Sonuç

Dinle mücadele, Sovyetler Birliği'ndeki ideolojik savaşın en önemli parçasıydı. Bu nedenle İç Savaş yıllarından itibaren dine karşı sert bir mücadele başlatıldı. İç Savaş döneminde bu mücadele, din adamları ve kilisenin nüfuzunun kırılması noktasında yoğunlaştı. Bu yıllar daha ziyade kiliselerin kapatılması, dini yayınların yasaklanması, ruhban sınıfıyla mücadele gibi uygulamalarla öne çıktı. Ancak daha sonraki süreçte din karşıtı politikalar hem tek tek inançlı kesimi de içine aldı hem de mücadelenin metotları genişledi. Örneğin, din karşıtı seminerler, film gösterimleri, müzeler ve ateist gruplar sonraki süreçte din karşıtı propagandanın bir parçası haline geldi.

⁶⁷ RGASPI f. M-1 op.23 d.1074 l. 45.

⁶⁸ RGASPI f. M-1 op.23 d. 961, l. 14.

⁶⁹ RGASPI f. M-1 op.23 d. 961 l. 8.

⁷⁰ RGASPI f. M-1, op.23, d.1074, l. 47.

Komünist Parti'nin dinle mücadelesinde en büyük yardımcılarından biri, Komsomol'du. Komsomol'un din karşıtı çalışmaları her türlü geleneksel unsurla mücadeleyi de içine alıyordu. Bunun dışında din karşıtı seminerler en sık başvurulan metotlardan biriydi. Bu tür seminerler, özellikle Komünist Parti'nin 1923 yılındaki kongresinde alınan karardan sonra, Komsomol'un dinle mücadele çalışmalarında daha da yoğunluk kazanmış görünmektedir.

Komsomol teşkilatının din karşıtı faaliyetlerinde en dikkat çekici olanı, Komsomol festivalleriydi. Bu festivaller, daha önce de ifade edildiği gibi, dini bayramların kutlanmasının önüne geçmek için organize edilmişti. Ancak kutsal değerlere yönelik hakaret içeren bu etkinlikler, kitlelerin inanç düzeyinde bir azalma meydana getirmediği gibi, tepkilere neden oldu. Anlaşıldığı kadarıyla bu tür holiganca faaliyetler ne Parti yetkililerinin ne de Komsomol yönetiminin tasvip ettiği bir şeydi. Nitekim 1923 yılındaki Parti kongresinin aldığı karar ve sonrasında Komsomol idarecilerinin uyarıları bunu ortaya koymaktadır. Buna rağmen, Komsomol üyelerinin dine karşı holiganca tutumlarının sonrasında da devam ettiği görülmektedir. Parti'nin ve Komsomol yöneticilerinin uyarılarına rağmen yaşanan bu tür örnekler, tek tek Komsomol üyelerinin başına buyruk hareketlerinin bir sonucu olmalıdır. Nitekim Komsomol yetkilileri de yaşanan bu hadiselerin temel nedeninin Komsomol üyelerinin yeterli siyasi bilince sahip olmamasından kaynaklandığını ifade etmişti.

Arşiv belgelerinden anlaşıldığı kadarıyla, 1930'lu yıllardan itibaren Komsomol içerisinde din karşıtı çalışmalar eski önemini yitirmiştir. Hâlbuki bu yıllar, Sovyetler Birliği'nde din karşıtı propagandanın en şiddetli olduğu dönemlerden biriydi. Bu durumun izahı kolay değildir. Ancak belirtmek gerekir ki, 1920'lerin Komsomol üleriyle 1930'lu yılların Komsomol üyeleri arasında ciddi bir fark vardı. 1920'li yıllarda Komsomol içerisinde faaliyet gösteren kuşak, bizzat devrim sürecinin yakın tanığı olan ve devrim ilkelerine sıkı sıkıya bağlı bir kuşaktı. Öyle ki, NEP sürecinde uygulamaya konan ve devrim ilkeleriyle çelişen birtakım uygulamalar o dönemde Sovyet yönetimi ile Komsomol'u karşı karşıya getirmişti. Hatta bu durumu protesto eden bazı Komsomol üyelerinin intihar ettikleri bilinmektedir. Dolayısıyla bu kuşağın, Komsomol teşkilatının dine karşı 1920'li yıllardaki sert tutumunda etkili olduğu bir gerçektir. Nitekim bu yıllarda idarecilerin uyarılarına rağmen, Komsomol üyelerinin dine karşı holiganca yaklaşımlarını devam ettirmeleri de bu gerçeği ortaya koymaktadır. Dolayısıyla 1930'lu yıllardaki gevşemeyi bu yolla izah etmek mantıklı bir yol gibi görünmektedir.

KAYNAKLAR

a. Arşiv Kaynakları

RGASPI (Rusya Sosyo-Politik Tarih Devlet Arşivi), fond (f.) M-1 liste (op.) 23, dosya (d.) 961, varak (l.) 1.

RGASPI, f. M-1 op.23 d. 961 l. 2.

RGASPI, f. M-1 op.23 d. 961 l. 3.

RGASPI, f. M-1 op.23 d. 961 l. 5.

RGASPI, f. M-1 op.23 d. 961 l. 8.

RGASPI, f. M-1 op.23 d.961 l. 10.

RGASPI, f. M-1 op.23 d. 961, l. 14.

RGASPI, f. M-1, op.23, d. 992, l. 78.

RGASPI, f. M-1 op.23 d.1074 l. 45.

RGASPI, f. M-1 op.23 d.1074 l. 47.

RGASPI, f. M-1 op.23 d.1091 l. 24.

b. Araştırma Eser ve Makaleler

Astanina 2014 Elena Astatina, “Antireligioznaya Propaganda v Rabote Dalnevostoçnih Komsomolskih Organizatsiy v Kontse 1930-h gg.”, *Gumanitarniye, Sotsialno-ekonomiçeskiye Obşestvenniye Nauki* 10 (1): 105-109.

Ateistiçeskiye Vospitaniye v Pionerskom Lagere, Leningrad 1964.

Avetisyan 1966 G. A. Avetisyan, *Komsomol Zakavkazya v Borbe za Osuşestvleniye Sotsialistiçeskih Preobrazovaniy v Perviyeye Godı Sovetskoy Vlasti: 1921-1925 gg.*, Erivan: izd.vo Vestn.Obşestv.Nauk AN Arm. SSR.

Balantsev 2008 A.V. Balantsev, “Natsionalniy Faktor v Antireligioznoy Propagande Komsomola v Naçale 1920-h gg.”, *Vestnik TGU* 3(59): 338-340.

Dunn ve Dunn 1964 Ethel Dunn ve Stephen Dunn, “Religion as an Instrument of Culture Change: The Problem of the Sects in the Soviet Union”, *Slavic Review* 23 (3): 459-478.

Figes 1997 Orlando Figes, “The Russian Revolution of 1917 and Its Language in the Village”, *Russian Review*, Vol. 56 (3): 323-345.

Fitzpatrick 1982 Sheila Fitzpatrick, *The Russian Revolution (1917-1932)*, New York: Oxford University Press.

Fitzpatrick 1992 Sheila Fitzpatrick, *The Cultural Front: Power and Culture in Revolutionary Russia*, New York: Cornell University Press.

Hasegawa 1977 Tsuyoshi Hasegawa, “The Bolsheviks and the Formation of the Petrograd Soviet in the February Revolution”, *Soviet Studies* 29 (1): 86-107.

- Hosking 1993 Geoffrey Hosking, *The First Socialist Society*, Cambridge: Harvard University Press.
- Husband 1998 William Husband, "Soviet Atheism and Russian Orthodox Strategies of Resistance: 1917-1932", *Journal of Modern History* 70 (1): 74-107.
- "Kırım v Setyah Tserkvey i Meçetey", *Komsomolskaya Pravda*, 3 Ocak 1928.
- "Komsomol", *Bolşaya Rossiskaya Entsiklopediya*, Cilt: 14: 715-716.
- Menkov 2016 S.V. Menkov, "Antireligioznaya Propaganda i ee Rol v Borbe s Traditsionnoy Prazdiçnoy Obryadnostyu na Altaye", *Problemi Sotsialno-ekonomiçeskogo Razvitiya Sibiri* 2(4): 98-102.
- Peters 1956 Victor Peters, "Education in the Soviet Union", *The Phi Delta Kappan* 37 (9): 421-425.
- Petrone 2000 Karen Petrone, *Life Has Become More Joyous Comrades-Celebrations in The Time of Stalin*, Bloomington: İndiana University Press.
- Rauch 1967 Georg Von Rauch, *A History of Soviet Russia*, New York: Praeger Publishers.
- Service 1997 Robert Service, *A History of Twentieth-Century Russia*, The Penguin Press.
- Sherwood 1930 M. Sherwood, *The Soviet War on Religion*, London: Modern Books.
- Slezin 2010 A. A. Slezin, "Antireligiozniye Prazdniki 1920-h gg.", <http://historical-articles.blogspot.com.tr/2011/07/1920.html> (15.05.17)
- Sulemova 1983 V. A. Sulemova, *İstoriya VLKSM i Vsesoyuznoy Pionerskoy Organizatsii İmeni V.İ.Lenina*, Moskva: Prosveteeniye.
- The Leninist Young Communist League of the Soviet Union: Program and Rules*, Moscow 1936
- Timasheff 1955 N. S. Timasheff, "The Anti-religious Campaign in the Soviet Union", *The Review of Politics* 17 (3): 329-344.
- Ukolova 1987 V. A. Ukolov, *Uçastiye Leninskogo Komsomola v Kulturnoy Revolyutsii SSSR*, Moskva.
- Ustav Vsesoyuznogo Leninskogo Kommunistiçeskogo Soyuzu Molodeji*, İzd-vo Detskoy i Yunuşeskoy Literaturı, Baku 1941.
- "Vsesoyuzniy Leninskiy Kommunistiçeskij Soyuz Molodeji (VLKSM)", *Bolşaya Sovetskaya Entsiklopediya*, Cilt: 5, Moskva 1927.
- "Vsesoyuzniy Leninskiy Kommunistiçeskij Soyuz Molodeji", *Bolşaya İstoriçeskaya Entsiklopediya*, Cilt: 1, Moskva 1961.
- Yaman 2012 Ali Yaman, *Türk Dünyasında İslam: Sovyet Ateizmi ve Kültürel Süreklilik*, Ankara: Elips Kitap.
- Zickel 1971 Raymond Zickel, *Soviet Union: A Country Study*, Washington: Area Handbook Series.

SUMMARY

The Soviet Union was formed as a result of the search for a new and more equitable order. Its slogan was to put an end to the social inequality that has come for centuries in the name of the class that has been oppressed. This required a radical change in social, political, economic and cultural spheres. Therefore, immediately after the October Revolution in 1917, steps were taken to establish a socialist society order. The struggle against religion was an important part of the class war and it was prerequisite for a socialist society. Thus, an intensive anti-religious propaganda was initiated by the communist government. Religion has been described as the main enemy of the working class. Prohibitions of religious education, suppression of religious publications were the other steps in this process. In the later years, the methods such as anti-religious holidays, seminars and movies became a part of this struggle.

The anti-religious struggle in the Soviet Union continued in every period after the October 1917 revolution despite occasional stagnation. Since 1927, the struggle against religion has been a short break. By 1927, the regime had decided that industrialization was a necessary and that in order to pursue industrialization, a certain slackening of internal conflict was required. To this end, the regime made peace with the Orthodox Church. But the peace period was short. In 1928, the Soviet government banned the New Year's celebrations, an important part of the Christian tradition and the New Year's tree tradition. On 24 September 1929 it made a decree entitled "Workday and Holiday" to prevent the celebration of Easter, Maslenitsa (spring festival), Christmas. The decree expressed that, people were going to work on holidays as usual and this meant that religious holidays will not be day off anymore. Anti-religious propaganda intensively continued throughout the 1930s in the Soviet Union. Anti-religious propaganda eased during World War II. However, it was only a temporary measure and when the danger disappeared, the anti-religious struggle began again with its old intensity.

The League of Militant Atheists was an organization in the Soviet Union founded in 1925 in order to propagate atheism. The tasks of the League of Militant Atheists were anti-religious propaganda, anti-church struggle and the liquidation of religious communities. However, the Komsomol also served in struggle against religion.

The Komsomol for young people aged 14 to 28 was organized on 29 October 1918. The main tasks of the Komsomol are to bring up the youth on the principles of Marxism-Leninism, to educate the youth in the spirit of a class approach to all phenomena of public life and to instill devotion to the principles of proletarian internationalism. Communist Party implemented youth policies through Komsomol. In fact, the Communist Party has benefited from Komsomol in the struggle against religion, as in all other works.

Komsomol's struggle against religion included all kinds of elements that were part of the traditional culture. What is most striking of Komsomol's anti-religious propaganda methods was the Komsomol festivals. The goal of the Komsomol festivals

was not to worship, on the contrary, these were activities which religious values were teased. In these festivals Komsomol's task was to prove to the new generation that there was no blessed. House-to-house caroling concentrated on atheist themes, other singing with a antireligious flavor took place, films were shown, skits focused on revolutionary subjects. For example, in Novgorod in 1923, a mass demonstration was organized by revolutionary songs, torches, and posters depicting saints and priests from different religions. The same year, 1200 ikon were burned in Komsomol Christmas in Tver in front of 3,000 spectators. However, according to the sources and the decisions of the Communist Party and the Komsomol, these festivals caused tension and complaints among the people. This moved the Soviet authorities. In April 1923 at the time of the XII Congress some Party members criticized the ridicule of religious beliefs and required not to hurt the feelings of the faithful. In accordance with the decision, the Union of Atheists issued its own, more precise instructions. Therefore, Komsomol members focused on the scientific methods in Komsomol festivals. In the village, because of the many negative results of previous agitation, propagandists would have to use even greater care.

It seems that the antireligious agitation that dwarfed earlier efforts in the Komsomol weakened by the early 1930s. This is understood that the fact that the studies carried out on this subject were concentrated on the 1920s, as well as the information contained in the archive documents. This paper explores the period of the war against religion in the Soviet Union from the first years of the revolution and also the role of the Komsomol in this struggle using archive documents.